

Bűnmegelőzési kishoztár

Biztonság

Gyűjtőfogalom, amely magába foglalja az adott ország külső fenyegetettségétől való megvédését, illetőleg az erre való (preventív, stratégiai) felkészülést egyfelől, másfelől a belső rend és stabilitás biztosítását jogi és rendészeti eszközökkel, illetve az állam intézményei által, harmadrészt pedig olyan külső és belső fenyegetettség elleni védelmet, amely különleges (titkosszolgálati) készenléetet, felkészülést igényel. A biztonság egy olyan kvázi produktum az elméleti absztrakció szintjén, amelyet állami szervek, intézmények, esetenként magánszemélyek és szervezetek termelnek, amelynek végső állapota a háborítás-mentes lét, „fogyasztói” pedig az állampolgárok. Specifikus abban az értelemben, hogy értékelhető és elfogadott biztonság a fogyasztók (állampolgárok) közreműködése nélkül (önkéntes jogkövetés, társadalmi kötelezettségek önkéntes felismerése – pl. a bűnözés elleni társadalmi szintű összefogás – az öntevékenység, önálló kezdeményezések e célok elérése érdekében) sem képzelhető el.

Bűncselekmény

Bűncselekmény az a szándékosan vagy - ha a törvény a gondatlan elkövetést is bünteti - gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre a törvény büntetés kiszabását rendeli. Társadalomra veszélyes cselekmény az a tevékenység vagy mulasztás, amely a Magyar Köztársaság állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, az állampolgárok személyét vagy jogait sérti vagy veszélyezteti.

A bűncselekmény *bűntett vagy vétség* lehet. Bűntett az a szándékosan elkövetett bűncselekmény, amelyre a törvény két évi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetés kiszabását rendeli el. Minden más bűncselekmény vétség [Az 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 10-11.§].

Bűncselekmény elkövetője

Elkövetők a tettes és a társtettes (tettesek), valamint a felbujtó és a bűnsegéd (részesekek). Tettes az, aki a bűncselekmény törvényi tényállását megvalósítja. Társtettesek azok, akik a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását, egymás tevékenységéről tudva, közösen valósítják meg. Felbujtó az, aki más bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír. Bűnsegéd az, aki bűncselekmény elkövetéséhez szándékosan segítséget nyújt [Az 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 19.21.§].

Bűnmegelőzés

Minden olyan intézkedés és beavatkozás, amelynek célja vagy eredménye a bűnözés mennyiségi csökkentése, az állampolgárok biztonságérzetének minőségi javítása, történjék az a bűnalkalmak csökkentésével, a bűnözést előidéző okok hatásának mérséklésével, vagy a sértetté válás megelőzésével

Csoportosulás

3-10 főből álló, egységes akarat-elhatározással fellépő csoport [Az 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről 97.§ (1) bekezdés e) pont.]

Katasztrófa

A szükséghelyzet vagy a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetőleg a minősített helyzetek kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet (pl. természeti, biológiai eredetű, tűz okozta), amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeiket, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevitelét igényli [Az 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról... 3.§ e) pont.].

Közbiztonság

Állapot, amelyben a társadalom tagjai ismerik, tudják jogaikat, azokat követik, betartják és bíznak abban, hogy az állam a jogok gyakorlását, érvényesülését akadályozó, gátló tevékenységgel szemben közvetlenül, állami kényszerrel is fellép [Dr. Nyíri Sándor: *Közrend és közbiztonság. Rendészeti Szemle 1994/10. 9. oldal.*].

Folyamatosan változó egyensúlyi állapot, ahol a cél a társadalom és az egyének nyugalma, biztonságát, sérthetetlenségét szavatoló és mindezeket az értékeket veszélyeztető hatások közötti egyensúly fenntartása. A közösségek nyugalma a modern társadalomban kollektív termék, ahol szerepet kap – az államon kívül – az egyének önvédelmi képessége, a közösségek összefogása, és a piacon megvásárolható biztonság minősége és ára is. A közbiztonság a társadalom zavartalan működésének feltétele, nem tárgyiasult infrastruktúra.

Közbiztonsági stratégia

A rend, a belső biztonság megóvásának a cselekvési programja, az ehhez szükséges célkitűzések, eszközök és módszerek foglalata. Megfogalmazója a kormányzat, legáltalánosabb célja a közbiztonságot fenyegető és az azt oltalmazó erők közötti egyensúly fenntartása. Címzettje az egész társadalom. A célok megvalósításához vezető eszközök és módszerek között egyaránt megtalálhatóak a segítő, támogató, a társadalmi részvételt biztosító források és a devianciák útját álló korlátozó, represszív eljárások.

Közrend

Összességében a jogi rendet jelenti. Feltételezi a köz érdekét magában hordozó jogrendszer létét és egy olyan közigazgatási rendszer valamint igazságszolgáltatás meglétét és működését, amely képes a jogszabályokban előírt magatartások kikényszerítésére.

Közterület

A közhasználatra szolgáló minden olyan állami vagy önkormányzati tulajdonban álló terület, amelyet rendeltetésének megfelelően bárki használhat, ideértve a közterületnek közútként szolgáló és a magánterületnek a közforgalom számára a tulajdonos (használó) által megnyitott és kijelölt részét, továbbá az a magánterület, amelyet azonos feltételekkel bárki használhat [Az 1999. évi LXIII. törvény a közterület-felügyeletről 27.§ a) pont.].

Közterületi rend

A közterület rendeltetészerű használatára, igénybevitelére vonatkozó jogszabályok megtartása [Az 1999. évi LXIII. törvény a közterület-felügyeletről 27.§ b) pont].

Látencia

Lappangás, rejtőzködés. A bűnmegelőzésben, bűnüldözésben az elkövetett, de a hatóság tudomására nem jutott jogsértések halmazára utaló fogalom.

Magánlakás

A lakás (üdülő, nyaraló vagy a lakás céljára használt egyéb helyiség, létesítmény), az ahhoz tartozó nem lakás céljára szolgáló helyiség, létesítmény, bekerített terület.

Nyilvános hely

Az olyan létesítmény, épület, építmény vagy a közterületnek rendezvény megtartása céljából vagy más okból lezárt része, ahová az üzemeltető, a tulajdonos, szervező által meghatározott feltételek mellett bárki bemehet, vagy ott tartózkodhat.

Nyomozó hatóság

Az általános nyomozó hatóság a rendőrség. Törvényben külön meghatározott bűncselekmények esetén nyomozó hatóság a vám- és pénzügyőrség, továbbá az ügyészség. A nyomozó hatóságok hatáskörét és illetékességét külön jogszabály határozza meg. Külföldön lévő magyar kereskedelmi hajón, illetőleg polgári légi járművön magyar állampolgár vagy – külön meghatározott esetben - bárki által elkövetett bűncselekmény miatt a hajó, illetőleg a légi jármű parancsnoka jogosult a nyomozó hatóságra vonatkozó rendelkezések alkalmazására [Az 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról 36.§].

Objektív biztonság

A biztonság statisztikai eszközökkel talán leginkább mérhető része olyan fénykép [pl. bűncselekmények, balesetek, áldozatok száma, típusa, elkövetési körülmények, stb. – a szerk.], amely az adott pillanatban, megközelítésben leginkább jellemző a biztonság szempontjából az adott országra [vagy régióra, vagy településre, vagy lakóközönségre – a szerk.].

Polgárőr

A polgárőr a helyi polgárőr szervezet tagja, a Büntető Törvénykönyvben meghatározottak szerint közfeladatot ellátó személy, aki önként vállalja a polgárőrség tevékenységében való közreműködést [A polgárőrségről szóló 2006. évi LII. törvény 1.§ (2) bekezdés].

Polgárőrség

A polgárőrség az ország közrendje és közbiztonsága fenntartásának segítésében, a határőrizetben, a környezet- és természetvédelemben, a veszélyhelyzetek megelőzésében és kezelésében, a társadalmi bűnmegelőzésben való lakossági részvételben, illetve az önkormányzatok és a lakosság közötti bizalom erősítésében, továbbá a helyi közbiztonság közösségi védelme érdekében a lakosok közösségei által meghatározott feladatok ellátásában közreműködő, az egyesülési jog alapján létrejött társadalmi szervezet, illetve ilyen szervezetek szövetsége [A polgárőrségről szóló 2006. évi LII. törvény 1.§ (1) bekezdés].

Rendészet

Sajátos közigazgatási tevékenység. A rendészet jelenti az államnak azt a működését, amellyel az embernek (és nemcsak saját állampolgárainak) engedelmisségi kötelezettségét érvényesíti, mely a közrend tiszteletben tartására, az állami szervezet működésének zavartalanságára irányul.

Rendőrség

A rendőrség állami fegyveres rendvédelmi szerv. Feladata a közbiztonság és a közrend védelme, az államhatár őrzése, a határforgalom ellenőrzése és az államhatár rendjének fenntartása. Szervezeti felépítése a központi szervezetre, a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságokra, rendőrkapitányságokra, és határrendészeti kirendeltségekre tagozódik. Törvény vagy kormányrendelet ezen kívül más rendőri szerveket is létrehozhat. A rendőrség élén az országos rendőrfőkapitány áll [Az 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről].

Rendvédelem

Az állam – ha kell, kényszerítő – fellépése a közrendre veszélyes cselekmények megakadályozására vagy megtörésére. Végrehajtói a rendvédelmi szervek.

Rendvédelmi szerv

A rendőrség, a polgári védelem, a vám- és pénzügyőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, az állami és a hivatásos önkormányzati tűzoltóság és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok [Az 2006. évi LVII. törvény 1.§ (5) bekezdés].

Sértett

Az a személy, akinek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette [Az 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról 51.§ (1) bekezdés].

Súlyos bűncselekmény

Az a bűntett, amelyet a törvény 5 évi, vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyeget [Az 1994. évi XXXIV. törvény 97.§ (1) bekezdés i) pont].

Súlyos szerencsétlenség (baleset)

Az emberek életét, egészségét és környezetét, anyagi értékeit súlyosan veszélyeztető vagy károsító olyan esemény, amelynek következményei az erre szervezett erővel elháríthatók, felszámolhatók, és nem igényli a katasztrófa esetére vonatkozó különleges intézkedések bevezetését [Az 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról... 3.§ r) pont].

Szabálysértés

Az a jogellenes, tevékenységben vagy mulasztásban megnyilvánuló cselekmény, melyet törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati rendelet szabálysértésnek nyilvánít, s amelynek elkövetőit az e törvényben meghatározott joghátrány fenyeget [Az 1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről 1.§.].

Szituációs bűnmegelőzés

A bűnmegelőzés rövid távú eszközeinek összefoglaló elnevezése. A hosszú távú (társadalom-fejlesztési) eszközöktől eltérően általában korlátozott és időszakosan megjelenő bűnözési problémák kezelésére alkalmas. [A polgárország gyakorlatában szituációs bűnmegelőzési eszköz pl. a közterületi álló és mozgó figyelő szolgálat, a SZEM program, míg a társadalom-fejlesztési eszköztárába pl. az iskolai drogmegelőzési, vagy közlekedés-biztonsági, egészséges életmódra nevelési (sport) programok sorolhatók].

Szomszédsági figyelőszolgálat (Neighbourhood Watch)

Közösségi bűnmegelőzési módszer, amelynek hálózatát tömegesen 1976-ban kezdték kiépíteni az egyesült államokbeli Detroitban. Szűk értelemben e szervezetek résztvevőinek az a feladata, hogy figyeljenek a környezetükben történő gyanús eseményekre, személyekre, és ezekről tegyenek bejelentést a rendőrségre. A szomszédsági figyelőszolgálat azonban ennél többet jelentett, s maga a klasszikusnak tekinthető detroiti program is négy elemből állt: 1. *Önvédelem* – stratégiák kidolgozása a nyilvános helyen való áldozattá válás elkerülésére. 2. *Betörés elleni védelem* – a legjobb lakásbiztonsági módszerek elterjesztése. 3. *Tulajdon megjelölés* – hogyan lehet úgy megjelölni tárgyakat, hogy azok kevésbé legyenek vonzóak a tolvajnak, illetve ellopásuk esetén könnyen felismerhetővé váljanak. 4. *Bűncselekmények jelentése* – instrukciók arra vonatkozóan, hogyan kell jelenteni a bűncselekményeket, illetve a gyanús eseményeket a rendőrségnek. Ez a közösségi bűnmegelőzési módszer 1982-ben jelent meg Nagy-Britanniában s innen terjedt el Nyugat-Európa szerte.

Szubjektív biztonság

A biztonság belső oldala, érzet, hit, meggyőződés, pszichikus állapot, amelyen keresztül a biztonságot felvevőként érintett, az állampolgár érzékeli azt az állapotot, amelyet ő biztonságnak (vagy esetleg bizonytalanságnak) fogalmaz meg.

Tanú

Az a személy, akinek bizonyítandó tényről tudomása lehet.

Társadalmi bűnmegelőzés

Mindenekelőtt az állampolgárokat és közösségeiket közvetlenül sértő vagy veszélyeztető bűncselekmények csökkentésére irányul. Emellett magában foglal a bűnözés egyes megjelenési formáival (szervezett bűnözés, nemzetközi migrációval összefüggő bűncselekmények egyes típusai) szemben minden olyan összehangolt vagy célzott tevékenységet, amelyekbe az állampolgárok, azok természetes közösségei, a civil szervezetek, az egyházak bevonhatóak és aktivitásukkal a közbiztonság javítható, ennek érdekében a közösségi összetartozás érzése és cselekvőképessége erősíthető.

Társadalmi bűnmegelőzési stratégia

A társadalom önvédelmi képességeit fokozó, államilag vezérelt, illetve támogatott szakmai és civil mozgalom. Olyan célkitűzések összessége, amelyekkel mérsékelni kell a bűncselekményeket előidéző okok hatását, csökkenteni kell a sértetté válás veszélyét, növelni az egész közösség biztonságát, ezáltal javítani az élet minőségét és egyben az emberi jogok érvényesülését.

Tömeg

10 főt meghaladó csoportosulás [Az 1994. évi XXXIV. törvény 97.§ (1) bekezdés e) pont].

Zéró tolerancia

A bűn elleni küzdelem egyik stratégiája. Lényege a "totális háború" meghirdetése és gyakorlata a bűnözéssel szemben. Képviselői éles határt rajzolnak a "jók" és "rosszak" között, és már az egészen csekély súlyú bűncselekményekre is válogatás nélkül, a személyi és tárgyi körülmények vizsgálatát mellőzve rendkívül szigorú büntetést kívánnak alkalmazni. Egyes szakírók szerint a zéró tolerancia egyet jelent a bűnüldözés/bűnmegelőzés szakmai rangjának elvesztésével, s társadalmi következményei rendkívül károsak.